

Nummer : 02/49
Datum : 20 juni 2002
Aan : De Minister van Economische Zaken

Economierapportage juni 2002¹

De wereldeconomie klimt uit het dal. Na de Amerikaanse economie, die eind vorig jaar de weg naar boven hervond, liet begin dit jaar ook de Europese economie weer een lichte groei zien. De Nederlandse economie vertoonde het eerste kwartaal voor de derde maal op rij geen groei. Aangevoerd door de uitvoer zal naar verwachting ook bij ons het herstel gaan optreden. Het bedrijfsleven zal wel marktaandeel blijven verliezen aan het buitenland door een verdere verslechtering van de concurrentiepositie. Dit jaar zal de economische groei met 1% waarschijnlijk niet hoger uitkomen dan vorig jaar, om volgend jaar te versnellen tot 2¾%. De inflatie zal naar verwachting verder afnemen, maar blijft in internationaal perspectief tamelijk hoog. De werkgelegenheid volgt het economisch herstel met vertraging, zodat ook volgend jaar de werkloosheid nog zal oplopen.

1 De wereldeconomie

Herstel in Verenigde Staten...

De Verenigde Staten registreerden in het eerste kwartaal van dit jaar een respectabele groei ten opzichte van het voorgaande kwartaal van 5,6% op jaarbasis. Dit berustte voor een belangrijk deel op voorraadaanpassing en op sterk stijgende overheidsuitgaven. Omdat de voorraadbeweging slechts tijdelijk zo'n grote groeibijdrage levert, wordt voor 2002 als geheel een veel lagere groei geraamd van 2¾%, oplopend naar 3½% in 2003.

...gevolgd door eurogebied

Ook in Europa is het dieptepunt van de conjunctuur gepasseerd, een kwartaal later dan in de VS. De economische groei in de eurozone beliep in het eerste kwartaal weliswaar slechts 0,8% op jaarbasis, maar voorlopende indicatoren duiden op een verder aansterken. De groeiramingen voor dit en volgend jaar zijn respectievelijk krap 1½% en 3%. De inflatie is de afgelopen

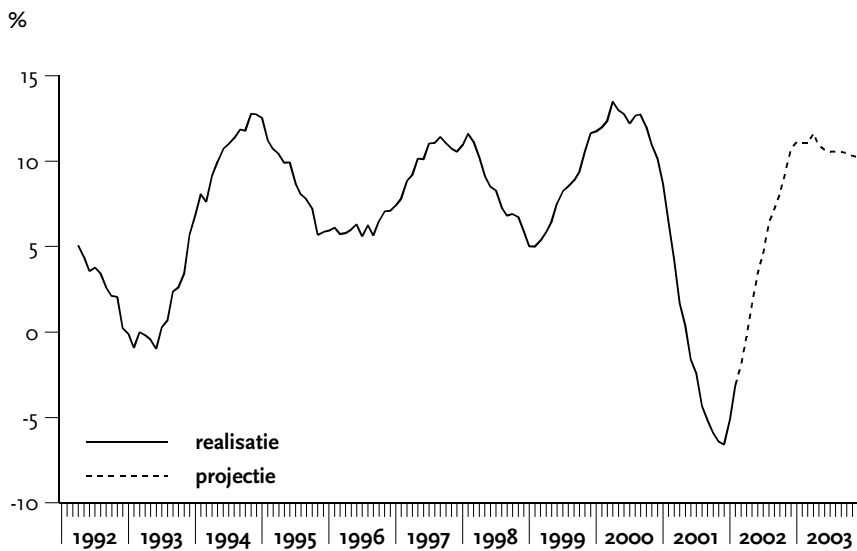
¹ Deze notitie is geschreven op verzoek van de Minister van Economische Zaken, ten behoeve van de Tweede Kamer. Deze economierapportage presenteert de ramingen die zijn gemaakt voor de Koninginne-MEV. Zie CPB Report 2002/2 voor een uitgebreidere beschrijving van de economische vooruitzichten (ook op www.cpb.nl).

maanden minder afgenomen dan verwacht door sterk gestegen prijzen van olie en grondstoffen. Naar verwachting daalt de inflatie van gemiddeld 2¼% dit jaar tot 1¾% volgend jaar als gevolg van een geringere groei van de arbeidskosten.

Traag herstel in Japan

De Japanse economie gaf dankzij een aantrekkende uitvoer in het eerste kwartaal van dit jaar een forse groei te zien. Maar het herstel van de binnenlandse vraag komt vanwege herstructureringen slechts langzaam op gang. Verwacht wordt dat de Japanse bedrijvigheid dit jaar gemiddeld nog met ¾% zal krimpen, maar volgend jaar met 1% zal toenemen.

Figuur 1.1 Wereldhandel, 1992-2003

^a Groei ten opzichte van dezelfde periode in het voorafgaand jaar.

De groei van de wereldhandel is in het eerste kwartaal van dit jaar, na vier kwartalen te zijn gedaald, weer gestegen (zie figuur 1.1). Voorlopende indicatoren wijzen op een verder aantrekken van het tempo. De groei van de voor ons land relevante wereldhandel, die vorig jaar slechts 1,6% bedroeg, zal ook dit jaar met gemiddeld 3% nog laag uitpakken, ondanks het hoge groeitempo gedurende het jaar. Pas in de jaarcijfers voor 2003 wordt het herstel goed zichtbaar, met een verwachte marktgroei van 8½%.

De ramingen van de internationale instellingen en de consensusramingen voor de verschillende regio's liggen alle dichtbij de verwachtingen van het CPB (zie tabel 1.1). Sommige instellingen

presenteren voor 2002 wat lagere groeiramingen voor de Verenigde Staten en Japan, maar daarin is de hoge groei in het eerste kwartaal nog niet verdisconteerd.

Tabel 1.1 Economische groei, 2001-2003

	2001	2002					2003				
		CPB	OESO	EC	IMF	CF	CPB	OESO	EC	IMF	CF
	mutaties per jaar in %										
Verenigde Staten	1,2	2¾	2,5	2,7	2,3	2,7	3½	3,5	3,1	3,4	3,6
Japan	- 0,6	- ¾	- 0,7	- 0,8	- 1,0	- 0,5	1	0,3	0,6	0,8	1,1
Eurogebied	1,5	1½	1,3	1,4	1,4	1,3	3	2,9	2,9	2,9	2,7
Nederland	1,1	1	1,4	1,5	1,4	1,0	2¾	2,6	2,7	2,7	2,8

Publicatiedata: CPB - juni, OESO - april, EC - april, IMF - april en CF (Consensus Forecasts) - juni

2 De Nederlandse economie

Nog geen groei...

Voor het derde kwartaal op rij is de Nederlandse economie niet gegroeid. In het eerste kwartaal kwam de kwartaal-op-kwartaalgroei uit op 0,0%, net zo veel als de groei vergeleken met hetzelfde kwartaal een jaar eerder. De uitvoer liet nog steeds een daling zien, maar wel minder sterk dan in het voorgaande kwartaal. Vooral de particuliere consumptie viel tegen. De koopbereidheid van consumenten zakte verder in, waardoor hun bestedingen weinig hoger waren dan in het voorgaande kwartaal.

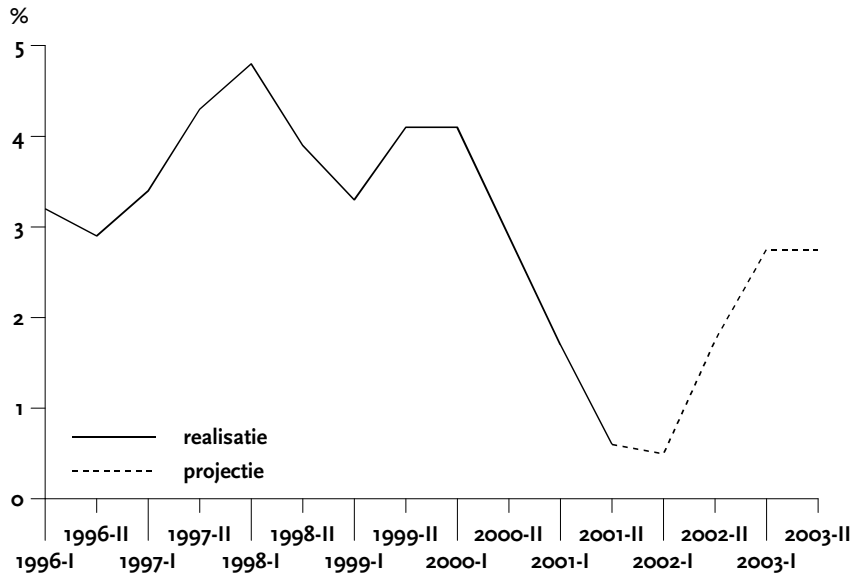
...maar dieptepunt bereikt

Het dieptepunt lijkt echter voorbij. Aanjager van het herstel is de uitvoer, die kan profiteren van het aantrekken van de wereldhandel. Gezien de nog steeds lage koopbereidheid zal de consumptie dit jaar slechts beperkt toenemen, maar volgend jaar weer wat kunnen versnellen. De tweede helft van dit jaar zal de economische groei naar verwachting alweer bijna 2% bedragen (zie figuur 2.1), maar met gemiddeld 1% voor het gehele jaar doet de economie het niet beter dan vorig jaar. Volgend jaar zal het herstel met een groei van 2¾% wel duidelijk voor het voetlicht treden.

De verwachte groei komt overeen met de voorspelling van Consensus Forecasts — een gemiddelde van de verwachtingen van acht Nederlandse commerciële banken (zie tabel 1.1). De internationale organisaties zijn voor dit jaar wat optimistischer. Hun ramingen dateren dan ook

van twee maanden geleden, waardoor zij het tegenvallende eerste kwartaal nog niet hebben kunnen meenemen.

Figuur 2.1 Economische groei per halfjaar, 1996-2003^a

^a Groei ten opzichte van dezelfde periode in het voorafgaande jaar.

Uitvoer leidt herstel

Zoals gewoonlijk zal het economisch herstel uit het buitenland moeten komen. Begin dit jaar toonde de uitvoer al de eerste tekenen van herstel. De verwachting is dat het herstel van de uitvoer doorzet door de sterke opleving van de buitenlandse vraag. De uitvoergroei zal wel achterblijven bij de groei van de wereldhandel, wat betekent dat het bedrijfsleven marktaandeel verliest. De concurrentiepositie verslechtert verder door de internationaal gezien sterke stijging van de arbeidskosten. Een belangrijke onzekerheid daarbij is de dollar, die in de projectie licht in waarde daalt. De afgelopen weken is de dollar sterk verzwakt ten opzichte van de euro. Indien de dollar zo laag blijft, dan zal de concurrentiepositie nog verder achteruitlopen.

Historisch lage koopbereidheid...

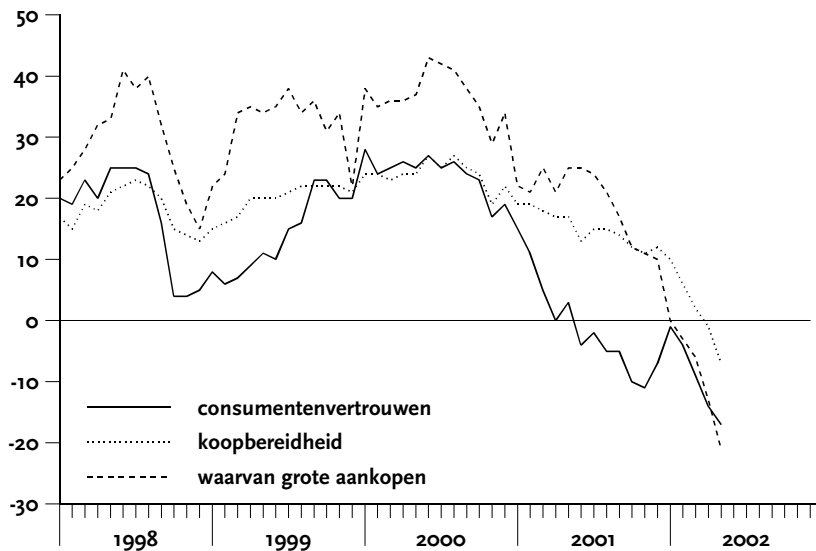
Het consumentenvertrouwen en met name het onderdeel koopbereidheid zijn begin dit jaar sterk gedaald (zie figuur 2.2). De bereidheid om grote aankopen te doen is zelfs sinds 1985 niet meer zo laag geweest. Een toevallige samenloop van omstandigheden lijkt hiervoor de belangrijkste verklaring. In dat verband kan worden gewezen op de als bijzonder hoog ervaren inflatie, de overgang op de euro, de teleurstellende ontwikkeling van het aandelen- en

huizenvermogen, mogelijk tegenvallende resultaten bij het voor de eerste keer invullen van het nieuwe belastingformulier en de plotseling oplopende werkloosheid.

...en beperkte groei consumptie

Gezien de lage koopbereidheid in de eerste vijf maanden zal de consumptie dit jaar slechts beperkt kunnen groeien. De bestedingen van gezinnen nemen minder toe dan hun beschikbaar inkomen, zodat de spaarquote — na in 2001 al sterk te zijn gestegen — wat verder toeneemt. Volgend jaar zal de consumptiegroei hoger kunnen uitkomen, maar nog steeds niet uitbundig zijn. De groei van het reëel beschikbaar inkomen neemt enigszins toe, doordat het verschil tussen de loonstijging en de inflatie naar verwachting wat groter wordt. Bij een uitblijven van substantiële vermogenswinsten blijft de spaarquote volgend jaar onveranderd.

Figuur 2.2 Consumentenvertrouwen en koopbereidheid, januari 1998 - mei 2002

Werkloosheid blijft voorlopig oplopen

Door de afgenomen productiegroei gaf de werkgelegenheidsgroei begin dit jaar een verdere vertraging te zien. De werkgelegenheid nam zelfs minder toe dan het arbeidsaanbod, zodat voor het eerste sinds jaren de werkloosheid weer toenam. De werkloosheid zal voorlopig blijven oplopen, ondanks het verwachte herstel van de economie. Vanwege de krappe arbeidsmarkt hebben bedrijven hun personeelsbestand tijdens de economische teruggang slechts beperkt aangepast, zodat zij bij het opvoeren van de productie niet direct overgaan tot het aannemen van nieuwe medewerkers.

Inflatie neemt af...

De inflatie wordt geleidelijk minder hoog. In mei daalde de inflatie tot 3,3%, terwijl de geldontwaarding begin dit jaar nog 4% bedroeg. De bijdrage aan het inflatiecijfer van benzine, voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken is sterk afgenomen. Naar verwachting zal de inflatie dit jaar gemiddeld nog 3½% bedragen om volgend jaar verder af te nemen tot 2¾%. Vooral de verwachte lagere groei van de arbeidskosten in 2003 — veroorzaakt door een sterke stijging van de arbeidsproductiviteit — is daar verantwoordelijk voor.

... en loonstijging ook

Ook de contractloonstijging zal dit en volgend jaar wat afnemen. Inmiddels is voor 43% van de werknemers in de marktsector voor 2002 een cao overeengekomen. In de contracten die na 1 januari zijn afgesloten bedroeg de gemiddelde loonstijging 3,6%. Gerekend wordt met een vergelijkbaar percentage voor de overige cao's, zodat de loonstijging dit jaar uitkomt op gemiddeld 3¾%. Door de lagere inflatie en de oplopende werkloosheid zal de loonstijging volgend jaar naar verwachting verder afnemen tot 3¼%.

Tabel 2.1 Kerngegevens 2001-2003 ^a

	2001	2002	2003	2002-I	2002-II	2003-I	2003-II
	mutaties per jaar in %						
Bruto binnenlands product (BBP)	1,1	1	2¾	½	1¾	2¾	2¾
Particuliere consumptie	1,2	1¾	2½	1½	1¾	2¾	2¾
Bedrijfsinvesteringen	- 2,3	- 1¼	3¼	- 1½	- ¾	3¾	2¾
Uitvoer van goederen	0,8	2¼	7	- ½	4¾	6¾	7¼
Consumentenprijsindex (CPI)	4,5	3½	2¾	3½	3½	3	2½
Contractloon marktsector	4,1	3¾	3¼				
Werkgelegenheid in personen	2,0	½	½	¾	¼	¼	½
Werkloosheid (niveau, %)	3,3	3¾	4½				
Arbeidsinkomensquote (niveau, %)	85,1	85¾	84				
EMU-saldo (niveau, % BBP)	0,2	- 0,3	- 0,7				

^a Groei ten opzichte van dezelfde periode in het voorafgaande jaar.

Na jaren weer winstherstel in 2003

De winstgevendheid van het bedrijfsleven staat al een aantal jaren onder druk en ook dit jaar zullen de winsten weer verder afkalven. De arbeidskosten stijgen dit jaar namelijk wederom sterk. Vooral ondernemers die bloot staan aan buitenlandse concurrentie zullen weinig ruimte hebben om deze kosten door te berekenen in hun prijzen. Volgend jaar zal echter een aanzienlijk winstherstel kunnen plaatsvinden. De stijging van de arbeidskosten neemt af door

een groei van de arbeidsproductiviteit van maar liefst 3%. Tegelijkertijd geven de florissantere marktomstandigheden ondernemers de gelegenheid om hun marges wat op te schroeven.

Dit jaar al begrotingstekort

Na drie jaren van overschotten zal het EMU-saldo dit jaar naar verwachting weer een tekort te zien geven. De lage economische groei beperkt de belastingontvangsten en de oplopende werkloosheid verhoogt de uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen. Ondanks het verwachte economische herstel zal volgend jaar het begrotingstekort — bij beleidsarme uitgangspunten — verder toenemen. De belastinginkomsten en werkloosheidsuitgaven volgen de conjunctuur namelijk met enige vertraging.